

N:o 34.

Ank. till Riksd. Kansli d. 27 Febr. 1868, kl. 11 f. m.

Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, angående öfverlåtelse till enskildt bolag af Ronneby helsobrunn i Ronneby socken, Medelstads härad och Blekinge län.

(I. A.)

Enligt hvad af ofvanberörda den 24 sistlidne Januari till Riksdagen aflättna och uti första Samlingen af Bihaget till dess protokoll under N:o 18 intagna nådiga Proposition inhentas, hade, uti en till Kongl. Maj:t ingifven underdånig ansökning, tre af hufvudstadens läkare, Professorerne P. H. Malmsten, C. Santesson och H. A. Abelin, äfvensom Häradshöfdingen F. Holmqvist anført, att ehuru de helsokällor, hvilka funnes vid Ronneby, tillförde ett vatten, som till dess beståndsdelars egendomliga beskaffenhet och halt väsentligen skiljde sig från andra inom och utom riket kända mineralvatten och utöfvade en särdeles kraftig och välgörande inverkan vid åtskilliga sjukdomars botande, dessa källor likväl vore med hänseende till deras helsogifvande egenskaper allt för litet anlidade till följd deraf, att på stället saknades både tillräckligt utrymme och i öfrigt sådana anordningar, som af nutiden fordrades. Detta förhållande skulle dock, enligt sökandernes tanke, blifva förändradt, om Ronneby brunns- och badinrättning försattes i det skick, att den kunde emottaga ett större antal besökande och, sedan den blifvit mera bekant för utlandet, äfven åt sjuke derifrån bereda en nu nästan obegagnad hjälp. I ändamål att denna naturens rika gåfva måtte kunna tillgodogöras menskligheten i större mått och omfång än hittills, hade sökanderne hos Kongl. Maj:t alltså anhållit, att ifrågavarande brunns- och badinrättning, hvilken nu tillhörde Kronan, finge öfvertagas af ett bolag, med förbindelse att utvidga inrättningen och fullt

Bih. till Riksd. Prot. 1868. 4 Saml. 1 Afd. 20 Häft.

1

syftesenligt ordna densamma såväl till byggnader som anläggningar, på det att sedermera dess verksamhet måtte med större omfattning kunna till allmän båtnad fortsättas under den kontroll, Kongl. Maj:t funne för godt föreskrifva; och hade sökanderne erbjudit sig att söka bilda ett aktiebolag, som dels utfäste sig att uppfylla nämnda förbindelse och att vid helsobrunnen lemna kostnadsfri vård åt visst antal fattige sjuke, dels åtog sig inrättningens nuvarande skuld emot det att åt bolaget nädigst öfverlätas Kronans rätt till helsobrunnen med jordområde, byggnader och andra tillhörigheter, äfvensom bolaget medgäfves att genom sin direktion antaga Brunns-intendent, sedan, rörande dennes kompetens, Kongl. Sundhets-kollegium afgifvit yttrande; allt på sätt härom och i afseende å andra förekommande omständigheter, såsom afgifter af besökande m. m., borde närmare stadgas i bologsreglorna, hvilka skulle Kongl. Maj:ts pröfning och godkännande underställas.

Af handlingar, fogade vid ansökningen, äfvensom af yttranden deröfver, hvilka dels Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i länet och dels Brunnsdirektionen afgifvit, inhemtades hufvudsakligen, att brunnssegendomen, som vore belägen vid Rottneån omkring 4,000 fot öster från Ronneby köping och en fjerdedels mil från åns utlopp i Östersjön, bestode af två delar, belägna den ena söder och den andra norr om åbyggnaderna och trädgården till kronoskattehemmanet $\frac{1}{6}$:dels mantal N:o 34 Bålebro, numera enligt Kongl. Kammar-kollegii utslag den 27 April 1807 kalladt Carlstorp;

att *A. södra delen* utgjordes af två jordrymder, nemligen:

a) *gamla brunnen*, hvarom tvist varit, innehållande, enligt en vid ansökningen bilagd promemoria, 1 tunnland 8 kappland; och omnämnes äfven uti denna promemoria, att egaren till Carlstorp ansåge sig ega grundade anspråk på eganderätt till planen och derå befintliga helsokälla, men att Brunns-direktionen, jemte upplysning att brunnsplanen blifvit år 1829 af vederbörande landtmätare efter Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes förordnande samt i närvaro af Brunns-direktionen och egaren till Carlstorp uträknad och på karta utlagd, förmält sig vara af den tanke, att, jemlikt företedda handlingar, intet tvifvel förefunnes om Kronans goda rätt till den så kallade gamla brunnen.

b) $\frac{9}{400}$ s mantal af hemmanet *Carlstorp*, inköpt af Direktionen den 12 November 1846 för 1,200 Riksdaler Riksgälds, enligt Häradsrättens derå den 21 September 1848 utfärdade fastebref, hvilken jordrymd innehölle omkring $\frac{2}{3}$:dels tunnland och vore utlagd till brunns-park;

samt att *B. norra delen* utgjordes af en till rymden icke uppgifven lägenhet, kallad Hästhagen, afsöndrad från Ronneby gamla stadsjord eller N:o 121 Ronneby Bräknegård, hvilken af enskild man, nuvarande ordföranden i Brunns-direktionen, Häradshöfdingen M. Gadd, blifvit, genom gåfvobref den 6 November 1857, med vissa villkor under full eganderätt donerad till helsobrunnen, som derå den 14 Juli 1862 erhållit första laga uppbud; varande vid donationen fästade de villkor,

dels att Direktionen åläge uppfylla ett samma dag emellan gifvaren och lägenhetens förre innehafvare, enkan Ekholtz, upprättadt kontrakt, och dels att efter hennes död och upphörande af afgifterna till henne samt sedan hennes och hennes afidne man S. C. Ekholtz' rättssinnehafvare erhållit ett belopp af 100 Riksdaler Banko, Direktionen årligen skulle utgifva 150 Riksdaler Riksmünt till understöd åt två eller tre flitiga och behöfvande ynglingar, som begagnade undervisningen i en blifvande apolo-gistskola i Ronneby; dock att denna afgift, om brunnsinrättningen i en framtid icke skulle bära sig så, att den förmådde utan svårighet densamma utbetala, finge an-tingen till en del eller helt och hållet efter Direktionens bestämmande och bepröf-vande försvinna.

Å *södra delen* äro uppförda:

- 1:o öfverbyggnad till helsokällan;
- 2:o det äldre badhuset;
- 3:o brunnssalong;
- 4:o fattighus;
- 5:o boningshus för brunnskänken; samt
- 6:o materialbod och diverse byggnader;

och å *norra delen*:

- 1:o det nya badhuset och
- 2:o en ekonomibyggnad.

Vidare uppgifves i handlingarne, att alla åbyggnaderna vore utmärkt väl underhållna och brandförsäkrade till värde af . . . . . 51,000 R:dr, så att om dertill lades värdet af jorden . . . . . 12,000 „ och af inventarierna . . . . . 4,800 „

så utgjorde värdet af den egendom, brunnsinrättningen innehade och disponerade . . . . . 67,800 R:dr, hvaremot den häftade för en skuld af omkring 19,500 Riksdaler; att årliga afgiften till enkan Ekholtz, som vore 64 år gammal, utgjorde 225 R:dr och att vid den donerade lägenheten äfven häftade en annan årlig afgift till enkan Anna Ringström med 70 R:dr R:mt, hvilken likväl år 1874 upphörde.

Brunnsgästernas antal hade på sednare tider i allmänhet uppgått till om-kring 1,200, hvaraf omkring 1,000 varit betalande, hvarförutom ungefär 150 per-soner i orten hemtat vatten till drickning i hemmen. I fattighuset inrymdes dels 20 fattiga brunnsgäster, som emot en inträdesavgift af 10 R:dr under brunntiden erhöle allting fritt af brunnsinrättningen, och dels 30 likaledes fattiga brunnsgäster, som sjelfva bekostade sig föda, men, emot en inträdesavgift af 3 R:dr, hade allt öfrigt fritt. Räkenskaperna före år 1864 visade stigande behållning, som, år 1843 belöpande sig till endast 1,047 R:dr 18 skillingar 8 runstycken Banko, motsvarande 1,581 R:dr 6 öre R:mt, uppgått år 1862 till 4,681 R:dr 42 öre och år 1863 till

5,359 R:dr R:mt. Till följd af den Ronneby köping i April månad 1864 öfvergångna eldsvåda hade brunnssterminerna för sistnämnda och nästpåföljande år visserligen lemnat vida mindre behållningar, men dessa hade dock varit tillräckliga till nödiga reparationer och godtgörande af ränta å skulden.

Brunns-direktionen hade, uti sitt i ärendet afgifna yttrande, på anförda skäl tillstyrkt, att, jemte nådigt bifall till den underdåniga framställningen, det blifvande bolaget skulle medgifvas rättighet att, utan någon slags ersättning, öfvertaga brunnsens alla så fasta som lösa tillhörigheter emot skyldighet:

1:o att bolaget iklädde sig, en för alla och alla för en, att godtgöra brunnsinrättningens skulder och ansvarade för densammas öfriga förbindelser enligt ofvan åberopade handlingar, med det förbehåll att afgiften till Ronneby skola borde utgå ovilkorligen, så snart bolaget efter enkan Ekholtz' död hade sex procent på tillskjutna penningar;

2:o att bolaget åtog sig att, i likhet med hvad hittills egt rum, lemna bostad med säng, underhåll, läkarevård, medikamenter, mineralvatten och bad under 28 dagar åt 20 fattighjon emot erhållande af 10 R:dr, som hvarje person inbetalade; vidare mineralvatten, bad och bostad med säng åt 36 obemedlade emot 3 R:dr för hvardera, samt fritt vatten och fria bad åt 160 à 170 dylika personer;

3:o att bolaget, då det finge utan ersättning öfvertaga brunnsens alla tillhörigheter, lemnande, efter afräkning af skulder, en behållning af minst 45,000 R:dr, icke finge utöfver räntan på tillskjutna medel påräkna någon utdelning, förrän alla för brunnsinrättningen nödiga arrangementer blifvit fullbordade, hvaröfver Kongl. Maj:ts Befallningshafvande borde hålla hand och, om tvist dervid uppstode, densamma genom kompromiss afgöras;

4:o att Bestyrelsen antog Brunns-intendent, sedan Kongl. Sundhets-kollegium rörande dennes kompetens afgifvit yttrande, med rättighet för Bestyrelsen jemväl att, utan uppgifna skäl, skilja honom från befattningen, då Bestyrelsen funne honom icke vara dertill lämplig;

5:o att, om bolaget visade försumlighet och vårdslöshet i fullgörande af de vilkor, som det sig åtog, hvilken fråga borde genom kompromiss afgöras, bolaget då skulle till Kronan återlemna allt i samma skick, som det emottagits, med rättighet för Kronan att, om den så för godt funne, lösa till sig efter laga värdering eller annan lämplig grund verkställda förbättringar och de jordlotter, som möjligen blifvit af bolaget inköpta.

Kongl. Maj:ts Befallningshafvande hade uti sitt yttrande åberopat hvad Brunns-direktionen i ämnet anført, utom hvad anginge fria bad åt 160 à 170 personer, i hvilket hänseende Kongl. Maj:ts Befallningshafvande hemställt, att bolaget borde tillförbindas att, på sätt, efter hvad Brunns-intendenten upplyst, hitintills skett, åt högst 160 obemedlade personer lemna fria bad, i den mån sådant kunde ske utan hinder för betalande badgäster.

Kongl. Kammar-kollegium, hvilket jemväl i ärendet afgifvit utlåtande, hade deruti upplyst, att $\frac{1}{6}$:dels mantal N:o 34 Bålebro blifvit den 13 Juni 1752 till skatte försåldt, men att hvarken af den skattevärdering den 23 Maj 1749, som föregått detta skatteköp, eller af öfriga detsamma rörande handlingar någon upplysning vunnos om den å hemmanets egor redan då anlagda Ronneby helsobrunn, hvilken såsom särskild lägenhet aldrig varit i jordeböckerna införd och hvarom ej heller öfriga handlingar i Kollegium något innehölle.

Vidare hade Kongl. Kammar-kollegium anfört, att brunneus eganderätt till de här ofvan under *A. b.* och *B.* omnämnda lägenheter torde vara ostridig, hvar emot, enligt hvad här förut är anmärkt, tvist möjligen kunde uppstå om brunneus öfriga område eller det som beskrifvits under *A. a.*; Och för den händelse, att Kongl. Maj:t skulle finna Ronneby brunn med dess såväl fasta som lösa tillhörigheter böra till sökanderne eller ett blifvande bolag öfverlätas, hemställde Kongl. Kollegium att, då vid detta tillfälle icke kunde pröfvas vilkendera, brunnen eller hemmanet Carlstorp, ifrågavarande jord borde med eganderätt tillhöra, en sådan upplåtelse, hvad fastigheterna anginge, måtte ske endast "med den rätt de af Kronan egas och besittas", på det Staten måtte blifva från allt hemuls-anspråk i fråga derom befriad; och hade Kongl. Kammar-kollegium, som, beträffande sättet för Brunns-intendentens antagande, ansett det icke tillhöra Kongl. Kollegium att afgifva utlåtande, för öfrigt hufvudsakligen instämt i hvad Brunns-direktionen föreslagit, endast med följande tillägg och förändringar;

att någon ändring i hvad för närvarande egde rum i afseende å den vård och det underhåll, som egnades fattiga brunns-gäster, väl icke nu torde böra föreskrifvas, men deremot vid öfverlåtelsen fästas det förbehåll, att på Kongl. Maj:ts nådiga pröfning framdeles berodde, att om en slik ändring efter sig företeende omständigheter förordna;

att, i stället för det af Brunns-direktionen föreslagna stadgande, att bolaget icke skulle få utöfver räntan å tillskjutna medel påräkna någon utdelning, förrän alla för brunnsinrättningen nödiga arrangementer, i enlighet med den af Direktionen lemnade antydning, blifvit fullbordade, borde, enligt Kongl. Kollegii åsigt, föreskrifvas, att bolaget icke finge utöfver räntan å insatta medel uppbära någon utdelning, förrän styrkt vore, att ett visst belopp, t. ex. $\frac{2}{3}$:delar eller 30,000 R:dr, af den nuvarande brunnsinrättningens behållning utaf minst 45,000 R:dr, som bolaget finge emottaga, blifvit använda till brunnsinrättningens utvidgande och försättande i det förbättrade skick, som med upplåtelsen deraf till bolaget åsyftades, och hvilket skulle tillhöra Kongl. Sundhets-kollegium att, efter Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes hörande, bedöma;

att i fråga om den kompromiss, till hvars pröfning härutinnan möjligen uppkommande tvister skulle hänskjutas, stadgas borde, att den skulle vara sammansatt af fem personer, som utsåges: två af bolaget, två af Kongl. Sundhets-

kollegium och den femte, såsom ordförande, af Häradsrätten; samt att kompromissens beslut skulle vara ovilkorligen bindande;

att taxa å alla afgifter, af hvad slag de än vore, borde, efter förslag af bolaget och sedan Kongl. Maj:ts Befallningshafvande och Kongl. Sundhets-kollegium blifvit hörda, af Kongl. Maj:t i nåder fastställas;

att inseendet öfver brunnsinrättningen och öfver huru bolagets skyldigheter uppfylldes, borde tillhöra Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i första och Kongl. Sundhets-kollegium i andra rummet, till följd hvaraf bolaget borde åligga att för hvarje år till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande afgifva en fullständig berättelse om brunnsinrättningen i alla dess delar, för att af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande med eget utlåtande till Kongl. Sundhets-kollegii pröfning öfverlemnas; samt

att bolagsreglorna borde, på sätt sökanderne ock ansett, Kongl. Maj:ts nådiga pröfning underställas.

Slutligen hade äfven Kongl. Sundhets-kollegium blifvit i frågan hört och derved, instämmande för öfrigt i hvad Kongl. Kammar-kollegium hemställt, i nedannämnda hänseenden anført;

att, beträffande det antal mer eller mindre medellösa, åt hvilka brunnsinrättningen hade åliggande att lemna vare sig fullständig vård och underhåll å brunns-lazarettet eller endast fri vattendrickning och fria bad, Kongl. Kollegium ansåg sig böra fästa uppmärksamhet derpå, att enligt Brunnsdirektionens förslag det nya bolaget skulle i berörda afseende pretera åtminstone detsamma, som nu lemnades, nemligen efter Direktionens uppgift:

a) bostad, säng, underhåll, läkarevård, medikamenter, mineralvatten och bad för 20 personer under 28 dagar, emot en afgift af 10 R:dr personen;

b) bostad med säng, mineralvatten och bad emot en afgift af 3 R:dr personen för 36 personer; samt

c) fritt vatten och fria bad åt 160 eller 170 personer eller tillsammans 216 eller 226 gratister. Men då Brunns-intendenten i bifogad reservation upplyst, hvilket ock öfverensstämde med hans till Kongl. Sundhets-kollegium insända årsberättelser, att hittills *på sin höjd* 25 fria bad dagligen (= på 28 dagar 700 bad) kunnat utan intrång för de betalande utdelas bland dessa 216 eller 226 personer, hvilket vore detsamma som att endast 25 fattiga kunnat erhålla ett bad hvardagligen eller af 216 personer hvardera endast 3 bad under hela brunnsterminen samt, på sätt häraf visade sig, åliggandet att lemna fria bad åt 160 personer vore alltför obestämdt, enär å ena sidan hvardera af dem, som sades erhålla bad, kunde få åtnöjas med två eller tre bad under hela brunnsterminen och å den andra samma föreskrift möjligen kunde tolkas derhän, att hvar och en borde få åtminstone ett bad om dagen, (hvilket gjorde 4,480 bad för hela terminen) så ansåg Kongl. kollegium nödigt, att bolagets skyldigheter i förevarande hänseende när-

mare bestämdes och föreslog således att för närvarande bolaget tillsvidare måtte åläggas följande förbindelser:

a) att åt 20 personer under en brunnstermin af 28 dagar bekosta bostad, säng, underhåll, läkarevård, medikamenter och helsovatten, emot en afgift af 10 R:dr för personen; b) att åt 36 personer under en lika lång brunnstermin bestå bostad med säng och helsovatten emot en afgift af 3 R:dr personen; c) att hvarje sommar under samma brunnstermin lemna fri drickning af helsovattnet åt 160 personer samt minst 700 badhuskarbad, att, enligt Brunnsläkarens förordnande, fördelas till sådana, som funnos företrädesvis vara i behof deraf bland såväl nyssnämnda två kategorier af mindre bemedlade som ock, så långt det anslagna antalet bad för öfrigt medgäfvde, äfven till obemedlade, hvilka icke erlade någon afgift; samt

att, i fråga om sättet för Brunns-intendentens antagande, Kongl. Kollegium hemställde, att bland villkoren vid brunnsens öfverlåtande stadgas måtte, att Brunns-intendenten vid helsobrunnen skulle, på Brunns-direktionens förslag, förordnas af Kongl. Sundhets-kollegium tillsvidare, eller intilldess nytt förslag derom från Direktionen inkomme.

Efter inhemtande af hvad sålunda blifvit af vederbörande anfördt och uppläst, har Kongl. Maj:t, som, lika med de i ämnet hörda myndigheterna, ansåge det kunna antagas, att Ronneby helsobrunn, om den, såsom ifrågakaldt blifvit, åt enskildt bolag upplätes, skulle blifva försatt i ett mera tidsenligt och dess utmärkta egenskaper bättre motsvarande skick samt således komma att medföra ett allmänare gagn än hittills varit fallet, af Riksdagen äskat det medgifvande, att Kongl. Maj:t må, utan särskild köpeskilling, öfverlåta nämnda brunn med dess såväl fasta som lösa tillhörigheter, fastigheterna dock endast med den rätt, hvarunder de af Kronan egas och besittas, till det bolag, som, försedt med af Kongl. Maj:t godkända bolagsreglor, ville öfvertaga brunnen jemte skyldighet dels att ansvara för dess nuvarande skulder och öfriga förbindelser af hvad namn och beskaffenhet de vara må, dels att utvidga brunnsinrättningen till såväl byggnader som anläggningar, dels äfven att densamma vårda och förvalta enligt de bestämmelser, som i sådant hänseende komme att af Kongl. Maj:t meddelas och hvaribland särskildt borde intagas förpligtelse för bolaget att åt visst antal medellösa vid brunnsinrättningen lemna kostnadsfri vård och underhåll.

Stats-Utskottet, till hvars behandling förevarande nådiga framställning blifvit remitterad, får, med hänsyn till hvad i frågan förekommit och under förutsättning att Kongl. Maj:t vid pröfning af bolagsreglorna för ifrågavarande aktiebolag täcktes taga i nådigt öfvervägande, huruvida icke bolaget må tillförbindas att, i den mån inkomsterna af brunnsinrättningen kunna ökas, åt ett större antal medellösa vid inrättningen lemna kostnadsfri vård och underhåll, tillstyrka,

att Riksdagen måtte bifalla hvad Kongl. Maj:t i ofvanberörda hänseende behagat föreslå.

Stockholm den 25 Februari 1868.

Arv. Fr:son Posse.

N:o 35.

Ank. till Riksd. Kansli d. 27 Febr. 1868, kl. 11 f. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion, angående försäljning af Statens egendom i Constantinopel.

(I. A.)

Uti en inom Riksdagens Andra Kammare väckt och till Stats-Utskottet remitterad motion (N:o 142) har Herr *Carl Anders Larsson* föreslagit, att Riksdagen ville besluta, det Statens egendom i Constantinopel bör, så fort ske kan, försäljas och köpesumman till Stats- eller Riksgälds-kontoret redovisas, samt att underdånig skrifvelse derom måtte till Kongl. Maj:t aflätas.

I anledning häraf anser sig Utskottet böra i minnet återkalla, hurusom Rikets åren 1862—1863 församlade Ständer, uti underdånig skrifvelse den 20 November sistnämnda år, med bifall till derom gjord nådig framställning förklarar, att, enär ifrågavarande åt Svenska beskickningen vid Ottomaniska Porten år 1757 inköpta, i förstaden Pera belägna byggnad, enligt hvad upplyst blifvit, icke vidare kunde anses beboelig, samt en ny, för ändamålet tillräcklig och med rikets värdighet öfverensstämmande dylik byggnad, som under nuvarande förhållanden icke torde kunna i Constantinopel umbäras, syntes Rikets Ständer kunna erhållas utan särskild kostnad för Statsverket, Rikets Ständer medgäfvö Kongl. Maj:t att vidtaga de förfoganden, som Kongl. Maj:t i sådant hänseende kunde finna lämpliga. För de åtgärder, hvilka i detta afseende blifvit vidtagna, meddelades, i anledning af derom framställd begäran, af Hans Excellens Statsministern för utrikes ärendena

fullständig